

FİZİK DERSİ ÖĞRETİMİNDE ÖĞRETMEN TUTUMLARININ ÖNEMİ

Özden TEZEL*
Azmi GENÇTEN*
Ramazan ABACI**

GİRİŞ

"Sorunlar bu sorunu meydana getiren düşünce düzeyinde çözülemez."
A. Einstein

Günümüz Türkiye'sinde, okulların gereksinim duyulan insan gücünü yetiştiremediği eğitimciler hatta çoğu milli eğitim bakanı tarafından da dile getirilmektedir. Göreve gelen milli eğitim bakanları bu sistemin günümüz gereksinimlerine cevap veremediğini, köklü değişiklikler yapmanın zorunlu olduğunu söylemektedirler. Belki yeterince o makamda kalamadıkları için öngörülen bu değişiklikler yapılamamaktadır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken durum şudur; günümüz koşullarına uygun, çağdaş, üretebilen, sorumluluk alan, sorunun değil çözümün parçası olan insan gücü yetiştirebilmek için sadece sistemde değişikliği düşünmek kanımızca yanlış olacaktır. Düşünmenin beş düzeyi vardır. En ilkel düzeyi hafıza, en üst düzeyi ise yaratıcı düşünme düzeyidir. Öğrenciyi su deposu ya da banka gibi görüp sürekli bilgi depolatmayı hedef seçen, hatırlamaya yönelik yapılan eğitim çağımızın gerektirdiği insangücüne ulaşmamızı zorlaştıracaktır. Özellikle de küreselleşen günümüz dünyasında, diğer ülkelerle aramızın açılmasına neden olacaktır. Soyut düşünme çocuklarda 11 yaşında başlamasına rağmen bu yaştan önce soyut kavramları öğretmeye çalışmak çocukları zorunlu olarak ezberlemeye ve öğrenilmiş acizlik sendromu yaşamaya itecektir (Abacı & Gençten, 1995).

Sorun sadece yetiştirilmek istenen insangücüne verilecek bilginin ne olduğu değil aynı zamanda nasıl verilebileceği de önemlidir (Hall & Hall, 1988; Nelson-Jones, 1995; Carkhuff, 1987). Bir öğretmenin iletişim becerilerini bilmeyip ya da yanlış kullanması da verilecek mesaj doğruda olsa, yanlış aktarım modelinden dolayı mesajı alan tarafından yanlış ya da eksik alınacaktır (Nelson-Jones, 1996).

*Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Fizik Bölümü Öğretim Üyesi

**Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümleri Öğretim Üyesi

İletişim ile ilgili bir çok tanımlar yapılmaktadır. Bu tanımlara baktığımızda iletişim, katılanların, meydana getirdikleri bilgi ve sembolleri üreterek birbirlerine ilettikleri ve bunları yorumladıkları süreçtir (Tubbs & Moss, 1974; Nelson-Jones, 1996). İletişim uzmanları farklı iletişim tanımları yapmalarına karşın ortak oldukları bir nokta vardır. O da şudur; tek yönlü iletişim iletişim değil "enformasyon" dur. Konumuz açısından baktığımızda; öğrenci merkezli olmayan bir yaklaşım içinde olan öğretmen öğrencilerle iletişim kurmuyor sadece bilgi aktarıyor yani enformasyon yapıyor demektir. **Halbuki, hedefin (öğrenci) kaynaktan (öğretmen) gelen mesajları alabilmesi; sadece mesajın içeriğine değil mesajın kim tarafından ve nasıl yollandığına bağlıdır.** Hedefin mesajı sağlıklı alabilmesi, mesajı yollayana (kaynak) yüklediği anlam biçimi ve kaynağın mesajı yollama biçimine göre değişir. Öğretmen hedef kitleyi (öğrenci) dikkate almadan mesaj yollar ise, yollanılan mesajın öğrenci tarafından arzulanan oranda alınması mümkün olmayacaktır (Gibb,1970).

Bu konuya odaklanan iletişimciler sürekli öğrenciye yaklaşım modelleri üzerinde çalışmalar yapmaktadır. Önerilen modellerin tamamı öğrenci merkezli bir yaklaşımı içermektedir. Bu modellerden biri de Willower (1963) tarafından geliştirilen modeldir. Willower öğretmen yaklaşımlarını ikiye ayırmıştır. Buna göre; öğrenci merkezli olmayan yaklaşımı benimsemiş "yasaklayıcı" (custodial) öğretmen modeli ve öğrenci merkezli "insancıl" (humanist) yaklaşımı benimsemiş öğretmen modeli. *Yasaklayıcı öğretmen modelinde*, öğretmen sadece aktaracağı bilgiye odaklanıp öğrencinin gereksinimlerine inemediği için mesajı nasıl yollayabileceğini önemsemez. Dolayısıyla; iletişim becerilerinin (göz teması, vücut dili, öğrenciye değer verdiğini belli etme vs.) hiç birini kullanmaz ya da kullanmak için çaba harcamaz. Bu yaklaşımda olan öğretmenler katı disiplin kurallarının sürekli uygulanması ve kontrol edilmesiyle öğrencilerin disiplin altına alınacağına inanmaktadırlar. *İnsancıl (humanistic) yaklaşıma sahip öğretmenler* yasaklayıcı öğretmenin davranış ve düşüncelerinin tersine sahiptirler. Okulu, üyelerin yaşantısal ve karşılıklı etkileşim yoluyla öğrenimin olduğu bir eğitim kurumu olarak görmektedirler. Öğrencilerin öğrenme ve davranış değiştirme süreçlerinin katı disiplin kuralları ile değil, sosyolojik ve psikolojik bulgularla olabileceğine inanırlar. "İnsancıl" öğretmen iyimserdir; sevgi, saygı ve yakın arkadaş ilişkilerinin geliştirilmesine inanır. Öğrencinin disipline edilmesinden ziyade kendi kendilerinin disipline olmalarına yardımcı olunmasını ister. "İnsancıl" yönelimde olan öğretmen demokratik sınıf ortamını arzu eder; statü ve rollerde esnek; iki yönlü iletişime açık ve öğrencinin kendini ifade etmesine olanak tanır (Willower, Eidell & Hoy,

1973). İnsancıl yaklaşım modelini benimsemiş öğretmen için, mesajın nasıl aktarılabilceğı önemli olduğu için iletişim becerilerini kullanmaya özen gösterir.

Bu çalışmada, yukarıda açıklanan iki ayrı öğretmen modelinin öğrencilerin fizik dersi öğrenimindeki önemi incelenecektir.

YÖNTEM

Bu çalışma ilköğretim bölümü fen bilgisi eğitimi ana bilim dalı I. ve II. Öğretim öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Bu iki ayrı sınıf fizik dersi sınavından aldıkları notlara göre başarı düzeyleri aynı olan iki ayrı gruba ayrılmıştır. Bu öğrencilere bundan sonra I. ve II. gruplar diyeceğiz. Bu gruplara, bir ders boyunca fizik dersi, yukarıda açıklanan iki ayrı öğretmen modelleriyle (insancıl öğretmen modeli ve yasaklayıcı öğretmen modeli) iki ayrı şekilde işlenmiştir. I. gruba demokratik öğretmen tutumu ile birlikte öğrenci merkezli bir yaklaşım izlenmiştir. Bu yaklaşım çerçevesinde bu grubu motive edebilmek için öğrencilerle tüm olumlu iletişim becerileri (göz teması, dinleme, teşvik etme vs.) teknikleri kullanılmıştır. II. gruba ise ders, iletişim becerileri kullanılmadan (göz teması kurmadan, aynı ses tonunda ve öğrenciyi yok sayarak vs.) ders anlatılmıştır. Öğrencileri motive etme, öğretim tekniklerini kullanma ve öğretmen tutumları açısından bu iki gruptaki ders işleyişin nasıl olduğu Tablo-1'de verilmiştir. Ders anlatımı tamamlandıktan sonra, dersin öğrenciler tarafından ne kadar kavranıldığını ölçebilmek amacıyla her iki gruba o gün sunulan dersle ilgili 3'er soru sorulmuştur. Her iki grubada aynı sorular sorulmuş ve alınan yanıtların aritmetik ortalamalarının karşılaştırılması yapılmıştır. Kuantitatif tekniğin yanında niteliksel teknikte bu çalışmada kullanılmıştır. Niteliksel teknik olarak ders bitiminde öğrencilere doldurmaları gereken bir form verilmiştir. Formda öğrencilere dersin işlenişinde öğretmen tutumu ve dersi anlamada öğrencileri hangi yönde etkilediği sorulmuştur.

Tablo-1: Öğrencileri motive etme, öğretim tekniklerini kullanma ve öğretmen tutumları açısından bu iki gruptaki ders işleyiş şekilleri

	1. Gruplar	2. Gruplar
Motive Etme	<ul style="list-style-type: none"> *Öğretmen derse başlarken güler yüzlü, fıkra anlatıyor. *Ders boyunca öğrencilerle göz temasında bulunuyor. *Vücut dilini iyi kullanıyor. Öğrencilere değer veriyor. 	<ul style="list-style-type: none"> *Öğretmen derse başlarken asık suratlı. *Ders boyunca öğrencilerle göz teması yok denecek kadar az. *Vücut dilini hiç kullanmıyor. *Öğrencilere değer vermiyor.
Öğretim tekniklerini kullanma	<ul style="list-style-type: none"> *Sorulu cevaplı işlemeye çalışıyor. *Bütün öğrencileri derse katmaya çalışıyor. *Gösteri deneyi yapıyor. *Güncel örnekler veriyor. 	<ul style="list-style-type: none"> *Düz anlatım yaparak çoğunlukla tahtaya dönük tahtaya yazıyor. *Öğrencileri derse katmaya çalışmıyor. *Deney yapmıyor. *Güncel örnekler vermiyor
Öğretmen tutumları	<ul style="list-style-type: none"> *Güler yüzlü. *Öğrencilere değer veriyor. *Soruları dikkate alıyor. *Tutarlı tavırlar sergiliyor. *Demokratik davranıyor. 	<ul style="list-style-type: none"> *Asık suratlı. *Öğrencilere değer vermiyor. *Eleştirel, yıkıcı ve tutarsız tavırlar sergiliyor. *Soruları dikkate almıyor. *Soru soranlara ters davranıyor.

BULGULAR

Tablo-2 de I. ve II. grup öğrencilerinin ders sonunda uygulanan sınavdaki başarıları karşılaştırılmıştır. I. gruptaki öğrencilerin sınav notlarının aritmetik ortalaması 50,55 iken II. gruptaki öğrencilerin sınav notlarının aritmetik ortalaması 22,63 dür. Beklenildiği gibi I. gruptaki öğrencilerin daha başarılı oldukları gözlenmiştir. Bu sonuçlardan motive etme, öğretim

teknikleri, öğretmen tutumları faktörlerin dersteki başarıyı nasıl etkilediği görülmüştür.

Tablo-2: I. ve II. Grupların sınav notlarının aritmetik ortalamaları

	<u>I. Gruplar</u>	<u>II. Gruplar</u>
N	36	38
X	50,55	22,63

Ayrıca kuantitatif olarak öğrencilerin dersin işlenişinde öğretmen tutumları ve dersin anlamaya etkileri sorularına verdikleri yanıtlar Tablo-3 de verilmiştir.

Tablo-3: I. ve II.gruplardaki öğrencilerin dersin işlenişi ve öğretmen tutumları hakkındaki sorulara yanıtları

	Dersin işlenişi	Öğretmen tutumları
1. Gruplar	<ul style="list-style-type: none"> *Ayrıntılı ve anlaşılır. *Sorulu cevaplı *Örnekler verilmesi dersi daha iyi anlamamızı sağladı. *Gösteri deneyi yapılması dersin daha iyi anlaşılmasını sağladı. *Ara sıra yapılan bazı espriler ve derse başlarken anlatılan fıkra derse ilgiyi artırdı 	<ul style="list-style-type: none"> *Çok iyi. *Derse ilgiyi artırıcı. *Anlayışlı. *Derse başlayış çok iyiydi. *Öğrencilerin sorularına cevap veriyor. *Öğrencilere değer veriyor. *Derste verilen örnekleri çözmeden önce öğrencilerin çözmesine zaman vermesi dersin daha iyi anlaşılmasını sağlıyor.
2. Gruplar	<ul style="list-style-type: none"> *Hızlı. *Anlaşılmıyor. *Düz anlatım. *Deney yapılmadığı için anlaşılmadı. *Güncel örnekler verilmedi. *Somutlaştırılmadı. *Sıkıcı 	<ul style="list-style-type: none"> *Sorulan soruları cevaplamıyor, geçiştiriyor. *Sert tavırlı. *Açıklama yapmıyor. *Öğrencilere değer vermiyor. *Öğretmenin sert tavrı bizim dersi anlamamızda ve sınavda olumsuz etki yaptı.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Günümüzdeki küreselleşme sürecinde çağdaş ülkelerle aynı kulvarı paylaşmak istiyorsak yapılacak en olumlu ve akılcı yatırım üretken insan gücü yetiştirmektir. Bu durumda özellikle formal eğitim kurumlarında olan örgün eğitim çalışanlarına, yani öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir.

İletişim teknikleri açısından okul ortamını ele aldığımızda kaynak öğretmen, hedef ise öğrenci olmaktadır. Kaynak, hedef merkezli yani öğretmen, öğrenci merkezli ders sunumu içinde olursa yolladığı mesaj öğrenci tarafından istenilen oranda alınabilecektir. Bu savı sınamak için sınıflar akademik başarıları aynı olacak şekilde ikiye bölünmüştür (I. grup ve II. grup). I. gruba öğrenci merkezli yaklaşım modelini benimseyen öğretmen tutumu ile ders sunumu yapılmıştır. II. gruba ise, aynı ders öğrenci merkezli olmayan yaklaşımla ders sunumu yapılmıştır. Ders bitiminde de iki gruba da aynı sorular sorulmuştur. Aritmetik ortalamalardan da anlaşılacağı gibi I. grup; dersi ikinci gruba karşılaştırılınca daha iyi kavramıştır.

Bu sonuçtan da anlaşılacağı gibi, mesajın hedef kitle tarafından ne kadar alınabileceğini mesajın nasıl sunulduğu belirlemektedir. Öğrenciye değer verdiğini belli eden, ses tonunu ayarlayabilen, beden dilini olumlu yönde kullanabilen öğretmen amacına daha rahat ulaşabilmekte, dersi daha anlaşılabilir yapabilmektedir. Öğretmenlerimize düşen görev; anlatacakları konuların içeriğini çok iyi bilmelerinin yanında o dersi nasıl anlatacaklarını yani iletişim becerilerini de çok iyi bilmeleri ve bu becerileri eyleme dönüştürebilmeleridir.

KAYNAKÇA

- Abacı, R. & Gençten, A., (1995). Fen Derslerindeki Başarısızlığın Bir Açıklaması: Öğrenilmiş Çaresizlik. II. Ulusal Fen Bilimleri Eğitimi Sempozyumu. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Carkhuff, R.R., (1987). The Art of Helping. Amhast, MA. Human Resource Development Press.
- Gibb, S.R., (1970). The Effect of Human Relation Training. In A.E. Bergin and S.L. Gorfield (Eds), Handbook of Psychotherapy and Behaviour Change, New York, Wiley.
- Hall, E. & Hall, C., (1988). Human Relations in Education. London: Routledge.
- Nelson-Jones, R., (1995). Life Skills Counselling. in R. Nelson-Jones, Counselling and Personality: Theory and Practice. Sydney: Allen and Unwin.
- Nelson-Jones, R., (1996). Relating Skills: A Practical Guide to Effective Personal Relationships. London: Cassell.
- Tubbs, S.L. & Moss, S., (1974). Human Communications: An Interpersonal Perspective. New York: Random House.
- Willower, D. J., (1963). Barriers to Change in Educational Organization. Theory into Practice 2 (Dec.).
- Willower, D.J. , Eidel T. & Hoy, W.K., (1973). The School and Pupil Control Ideology. Revised Ed. Pennsylvania State Studies Monograph No:24, University Park: Pennsylvania State University.